

ŪDRA sugas aizsardzības plāna izstrāde

Izpildītājs: Medniecības un medību faunas
radošā grupa

LVMI Silava

Ierosinājumiem: guna.bagrade@silava.lv;
janis.ozolins@silava.lv

Sugas aizsardzības vēsture Latvijā

Normatīvais akts	Gads	Saudzēšanas laiks
Latvijas Republikas Noteikumi par medīšanu	1922.	nav
Latvijas Republikas Medību likums	1923.	1.04.-15.07.
Latvijas Republikas Medību likums	1935.	1.04.-19.07.
Vācijas 1934. g. Medību likums ar 1938. g. grozījumiem	1941.	visu gadu
Reihskomisāra rīkojums par medīšanu Austrumzemē: Noteikumi par medību laiku	1942.	visu gadu
Latvijas PSR MP lēmums Nr. 241 "Par valsts aizsargājamo Latvijas PSR teritorijā esošo dabas objektu apstiprināšanu"	1977.	visu gadu
Latvijas PSR ZA Prezidija lēmums "Par Latvijas PSR Sarkanās grāmatas apstiprināšanu"	1977.	visu gadu
Latvijas PSR Sarkanās grāmatas Padomes lēmums par ūdra izslēgšanu no Sarkanās grāmatas	1987.	-
Ierobežoti medījams (bebru ķērājiem) līdz valsts neatkarības atjaunošanai		

1979.gada Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un
dabisko dzīvotņu aizsardzību

The Eurasian Otter is strictly protected under international legislation and conventions. It is listed on Appendix I of CITES, Appendix II of the Bern Convention, Annexes II and IV of the EU Habitats and Species Directives.

EU Habitat Directive 92/43/EEC

On conservation of natural habitats and wild fauna and flora.

Direktīva par dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras aizsardzību

Ūdrs iekļauts šī dokumenta II pielikumā (to dzīvesvietās jāierīko īpaši aizsargātas teritorijas) un IV pielikumā (ieguves aizliegums).

1.pielikums
Ministru kabineta

2000.gada 14.novembra noteikumiem Nr.396

Īpaši aizsargājamo sugu saraksts

(Pielikums grozīts ar MK 27.07.2004. noteikumiem Nr.627)

Foto Karīna Dukule-Jakušenoka

Sugas aizsardzības plāns (SAP) ir attiecīgās sugas ekspertu veidots stratēģisks dokuments, kurā tiek pamatota sugas aizsardzības nepieciešamība un paredzēti risinājumi sugas aizsardzības turpmākai nodrošināšanai. Latvijā SAP izstrādi un apstiprināšanas kārtību, ja sugai nepieciešami īpaši aizsardzības pasākumi, paredz Sugu un biotopu aizsardzības likuma 17. pants.

Kāpēc ūdriem?

Šī dzīvnieka lielākā vērtība ir nevis tā izturīgais un spožais kažoks, bet gan prasības ūdens un krastu stāvoklim upēs un ezeros, kur tas uzturas. Vide, kurā var dzīvot ūdri, būs droša un piemērota vairumam pārējo sugu, tajā skaitā arī cilvēkam.

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Sugas raksturojums

Foto Jānis Ozoliņš

Sugas raksturojums

Ķermeņa garums no purna līdz astes galam – pieaugušiem tēviņiem 105-133 (vid. 117) cm; pieaugušām mātītēm 94-112 (vid. 105) cm

Svars – pieaugušiem tēviņiem 6,0-10,6(vid. 8,2) kg; pieaugušām mātītēm 5,0-7,2(vid.6,0)kg

Tēviņu un mātīšu skaitliskās attiecības populācijā – 1:1

Mātīšu īpatsvars ar mazuļiem - 38% no visām pieaugušajām mātītēm Latvijas populācijā

Mazuļu skaits vienā metienā – 1-4, vidēji Latvijā 2,7

Embrionālās attīstības ilgums – 61-63 dienas

Mazuļu dzimšanas laiks – iespējams visu gadu, bet galvenokārt novērots maijā un jūnijā

Mazuļu zīdīšanas ilgums – apmēram 6 mēneši

Mazuļu pirmā iznākšana no slēptuves – pēc 1,5 – 2 mēnešiem

Mātes atstāšana – pēc 9-12 mēnešiem

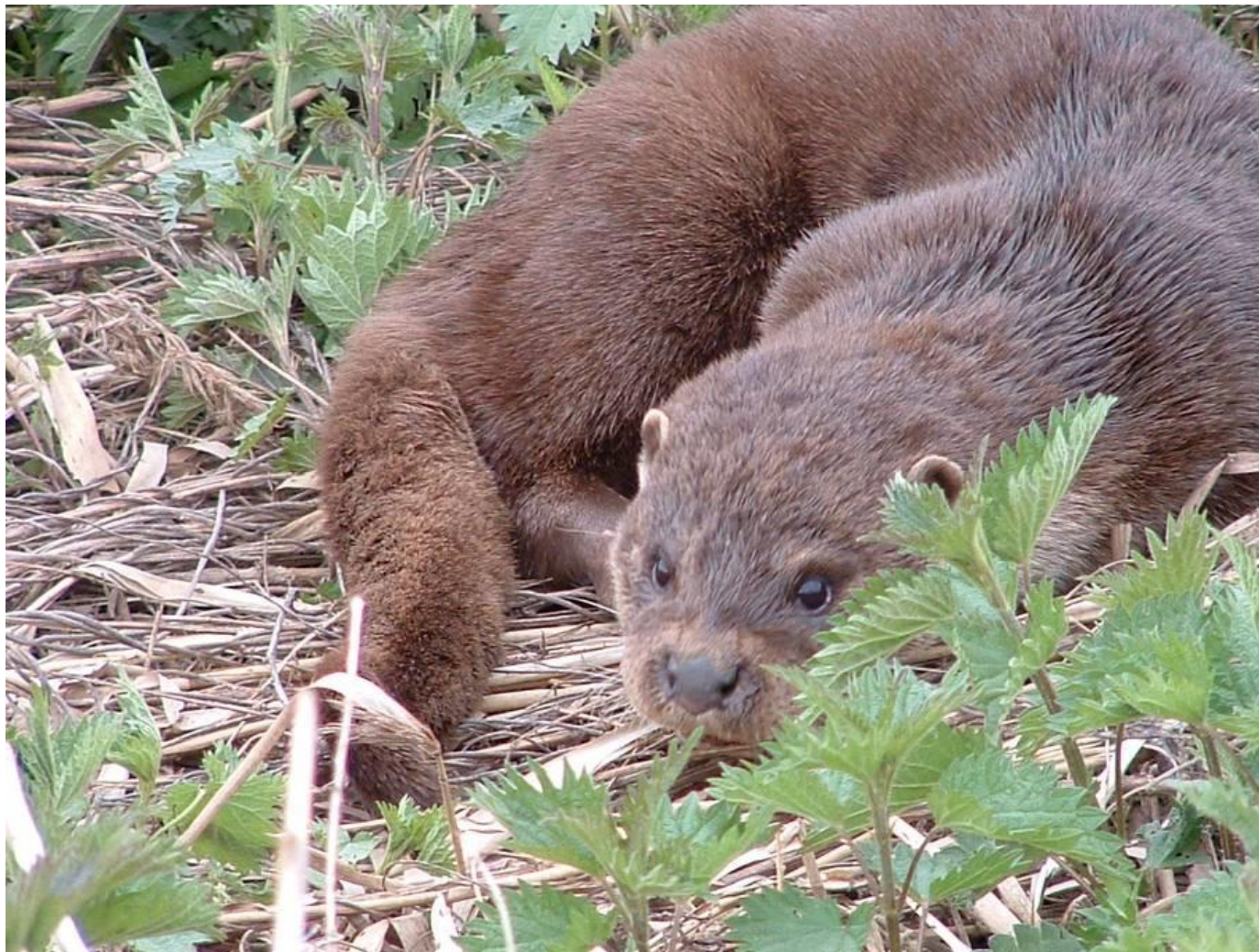
Vairošanās spēja – sākot no 2 gadiem

Dzīves ilgums – līdz 16 gadiem (Vācijā)

Ķermeņa forma, ausis, ekstremitātes, aste

Foto Jānis Ozoliņš

Ūdram 35000
mati/cm² uz
muguras,
50000
mati/cm² uz
vēdera

(Sabulim
13500 vidēji)

Foto Jānis Ozoliņš

Morfoloģiskie pielāgojumi

- Plakstiņi
- Ārējie dzimumorgāni
- Dziedzeri teritorijas iezīmēšanai
- Mutes dobums
- Taustes mati

Foto Jānis Ozoliņš

Priekšējo pēdu nospiedumu garums pieaugušiem tēviņiem 6,5-9,0 (vid. 7,7) cm; pieaugušām mātītēm 5,5-8,5 (vid. 6,8) cm.

Pakaļējo pēdu nospiedumu garums pieaugušiem tēviņiem 7,5-10,0 (vid. 8,5) cm; pieaugušām mātītēm 6,0-8,5 (vid. 7,4) cm.

Ekskrementi parasti bezformīgi, melni, pelēki vai zaļgani; bieži satur varžu, zivju, kukaiņu vai vēžu atliekas; ar raksturīgu smaržu.

Teritorijas iezīmes – sakasītas smilšu kaudzītes vai savelti zāles kamoli, kas iezīmēti ar ekskrementiem vai anālām gļotām.

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Ūdri – teritoriāli dzīvnieki

Foto Karīna Dukule-Jakušenoka

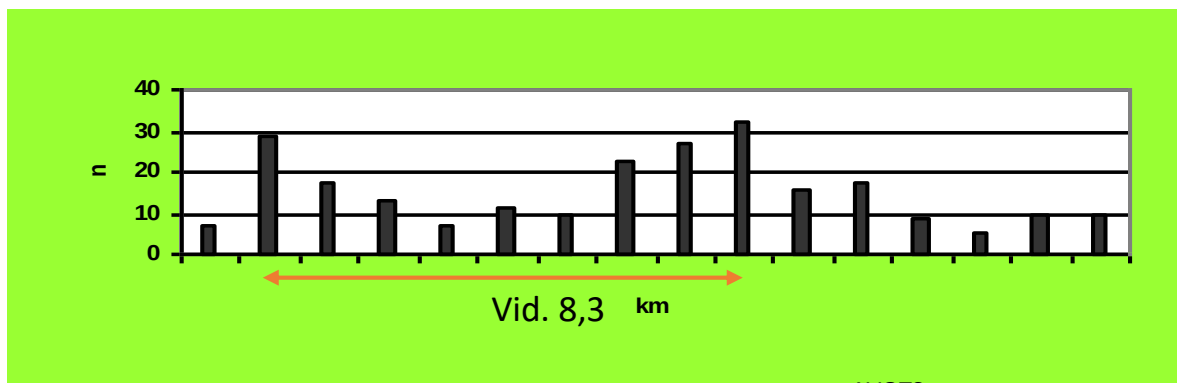
Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Teritorijas iezīmes noteiktās vietās

Foto Jānis Ozoliņš

Uzturas arī pāros un ģimeņu grupās

AVOTS

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Dala dzīves telpu ar beebriem

Foto Jānis Ozoliņš

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Galvenās dzīvotnes - ūdensteces

Foto Jānis Ozoliņš

Latvijas upes (pēc Sarma 1990)

Iedalījums pēc garuma, km	Upju skaits	Kopgarums, km
<10	~11 500	~19 000
10-20	501	6454
21-50	209	5315
51-100	50	3999
>100	17	2739
Summa	12 277	37 507

Mazas dabiskās ūdensteces

Lielas upes

Ezeri

Taisnotās upes

Mežu un lauks.z. nosusināšanas sistēmas

Jūras piekraste

Ūdu biotopu raksturojums (krastu līnijas garums) vidēji uz 1km² Latvijas ainavā:

Lielās upes (>50m) – 12m;

Vidējās upes (20-50m) – 8m;

Mazās upes (2-20m) – 123m;

Strauti (<2m) – 62m;

Grāvji (<2m) – 636m;

Kanāli (>2m) – 99m;

Ezeri – 122m

Kopā – 1062m

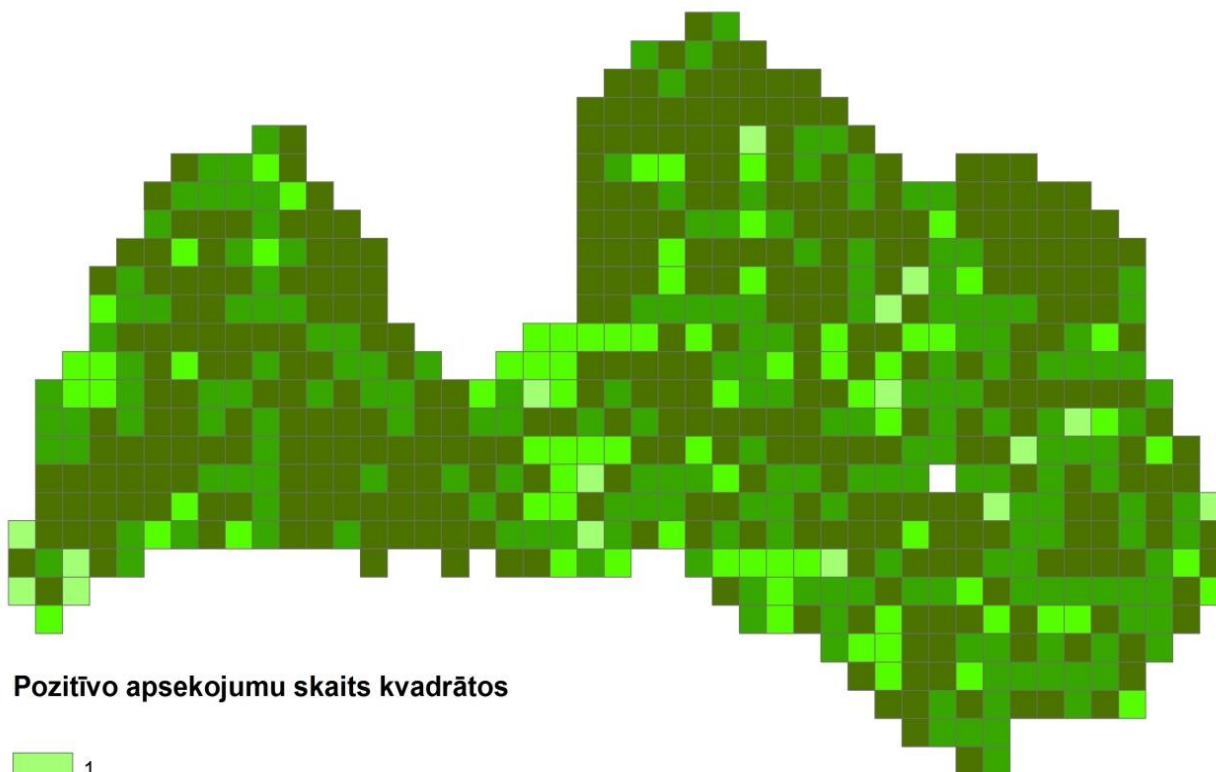
Sugas areāls

Roos, A., Loy, A., de Silva, P., Hajkova, P. & Zemanová, B. 2015. *Lutra lutra*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T12419A21935287.

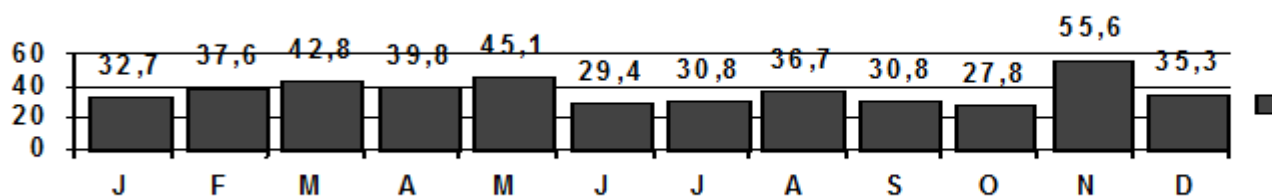
<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-2.RLTS.T12419A21935287.en>. Downloaded on **05 June 2017**.

Ūdru izplatības karte pēc 2014., 2015. un 2016. gadā veiktā monitoringa datiem

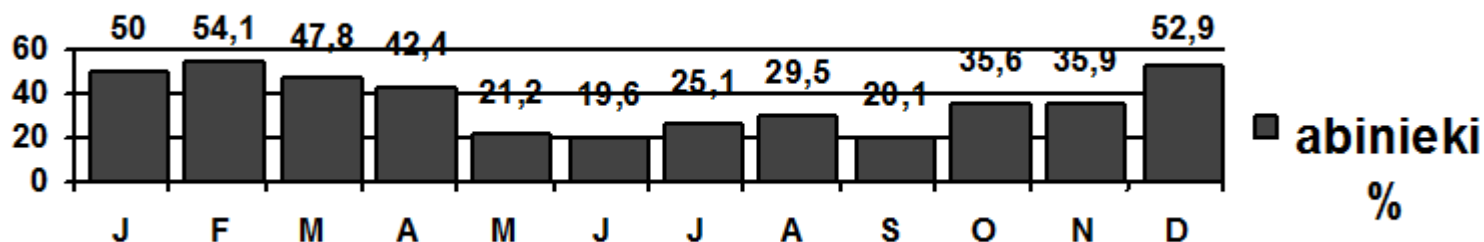

Pozitīvo apsekojumu skaits kvadrātos

Relatīvā
sastopamība
- zivis %

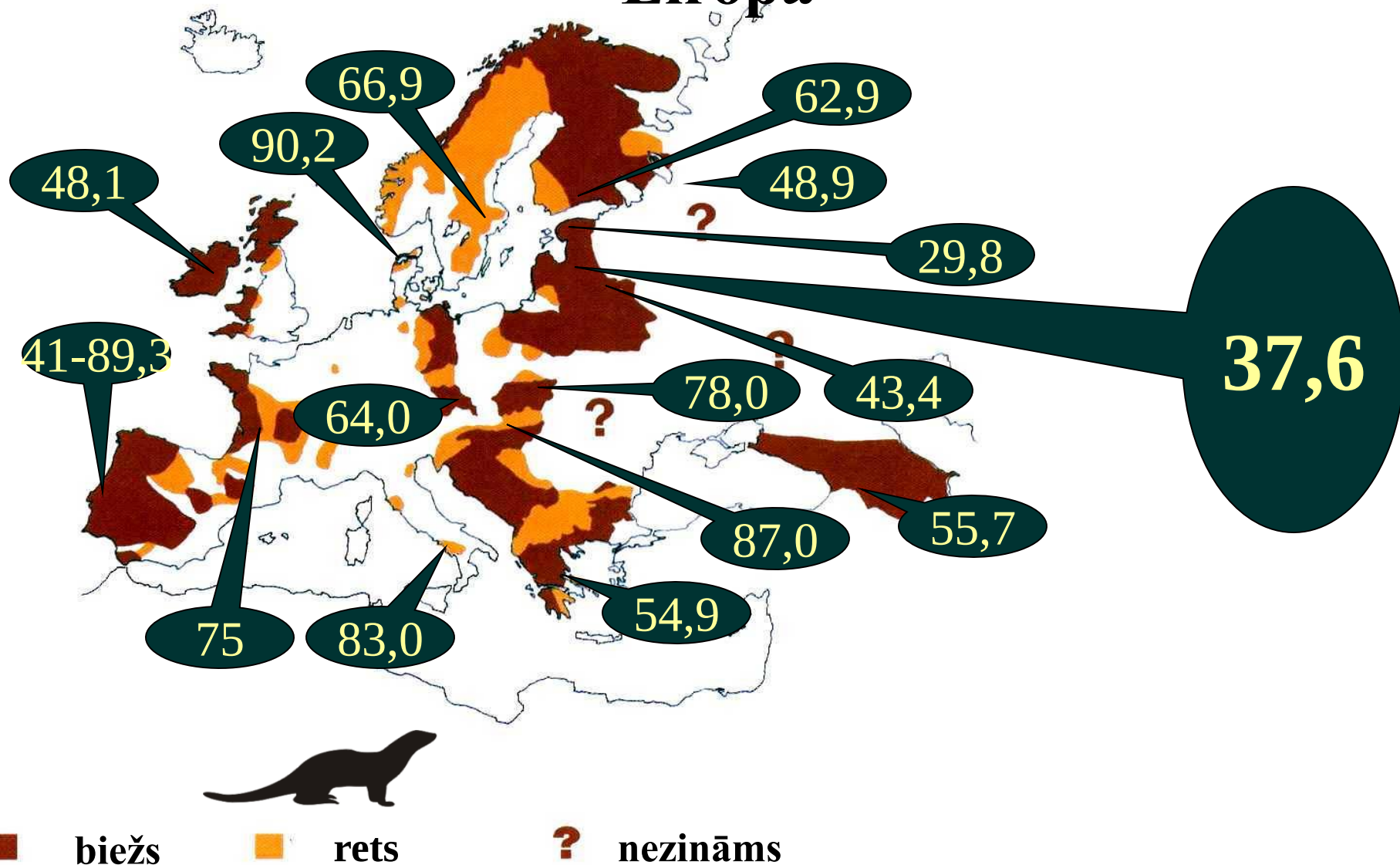

Ekskrementu analīzes 1987. – 1998. (Ozoliņš, 1999)

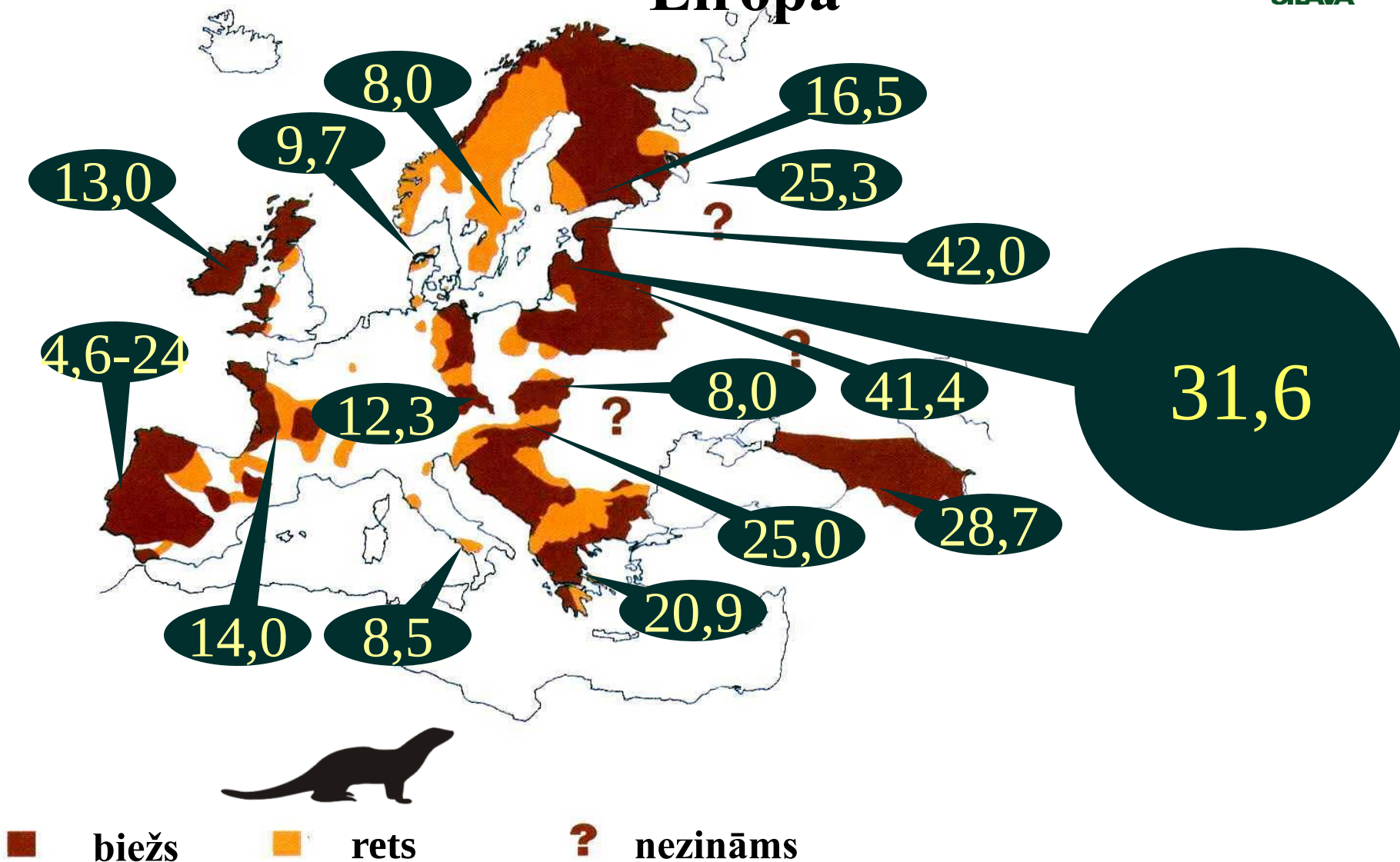

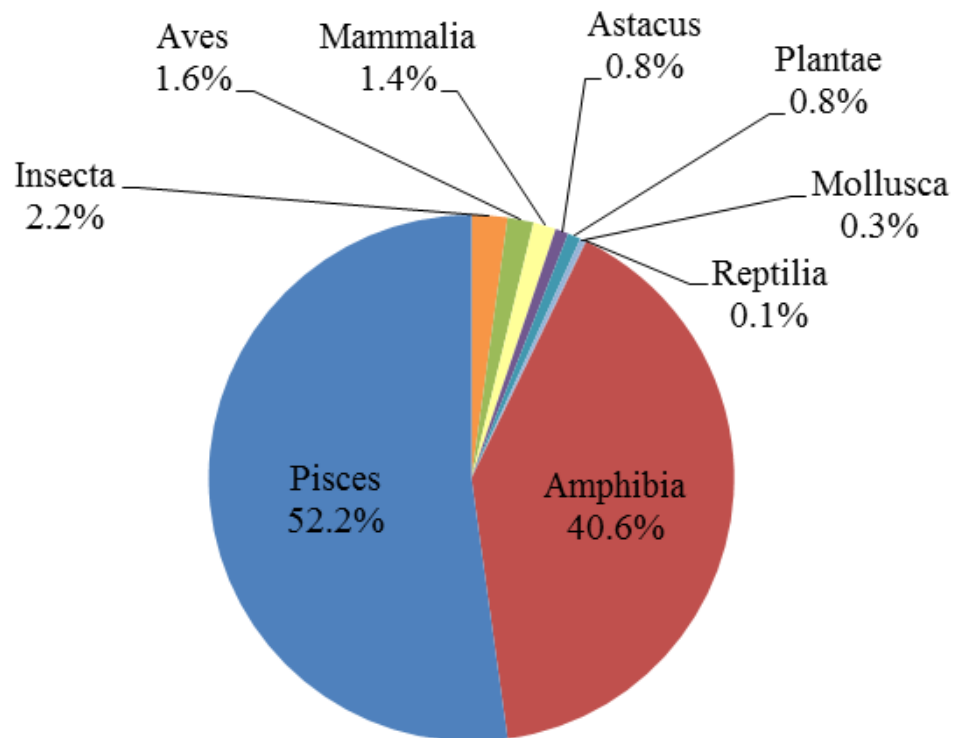
Foto Jānis Ozoliņš

Zivju īpatsvars % ūdru barībā Eiropā

Abinieku īpatsvars % ūdru barībā Eiropā

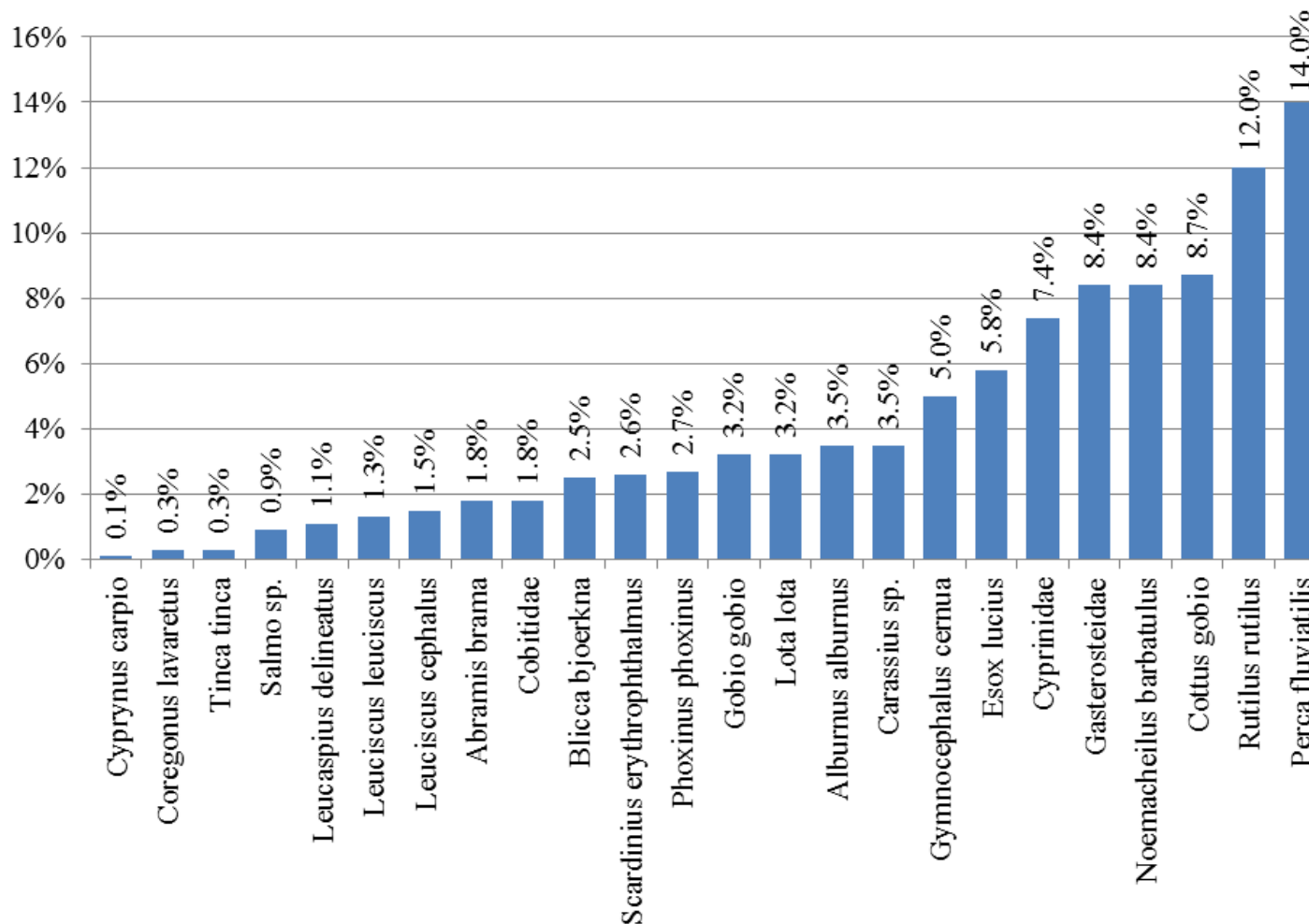

Ūdru barības sastāvs 2007.-2010. gadā (Dukule-Jakušenoka, nepubl.)

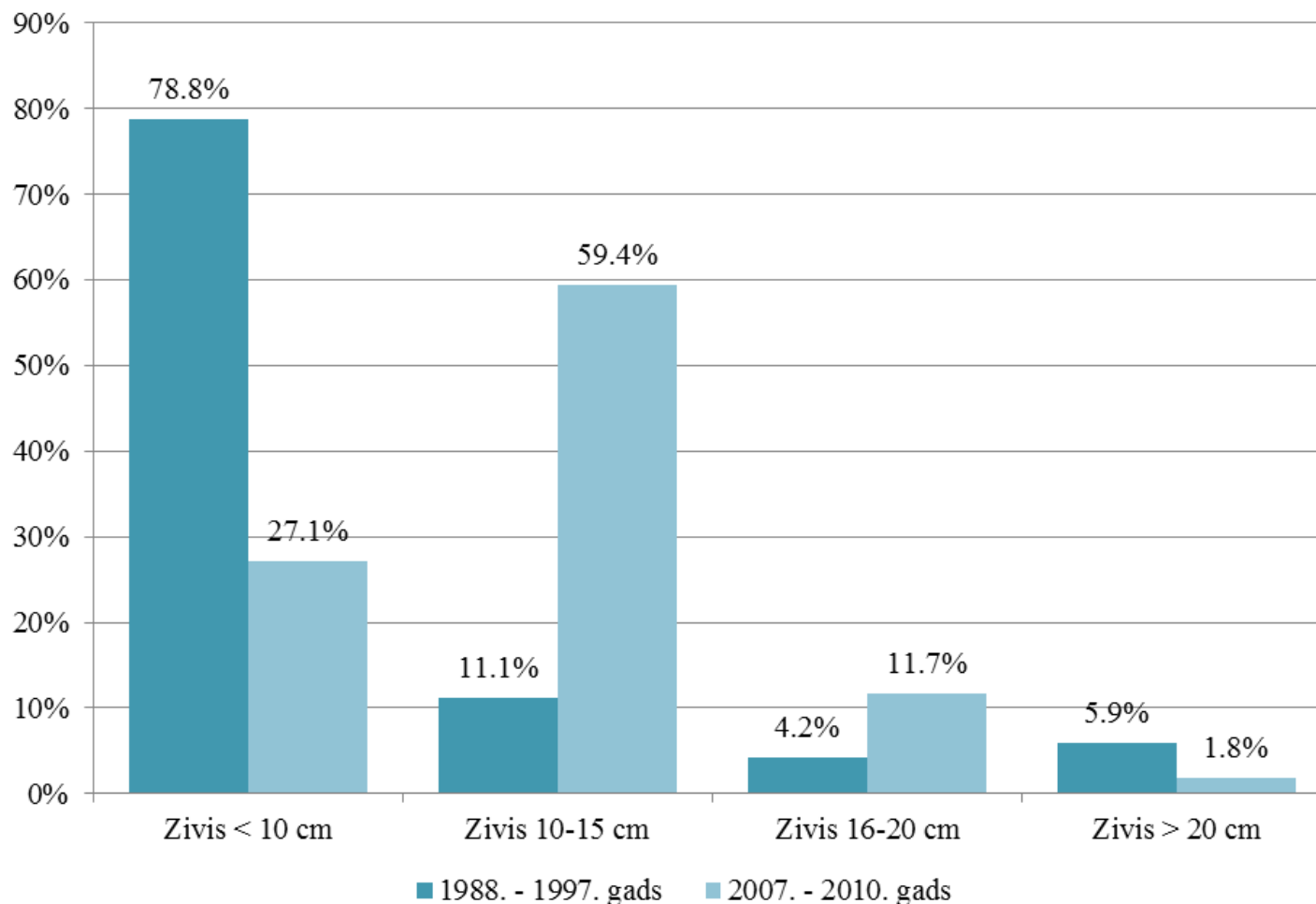
Patērētās zivju sugas

(Dukule-Jakušenoka, nepubl.)

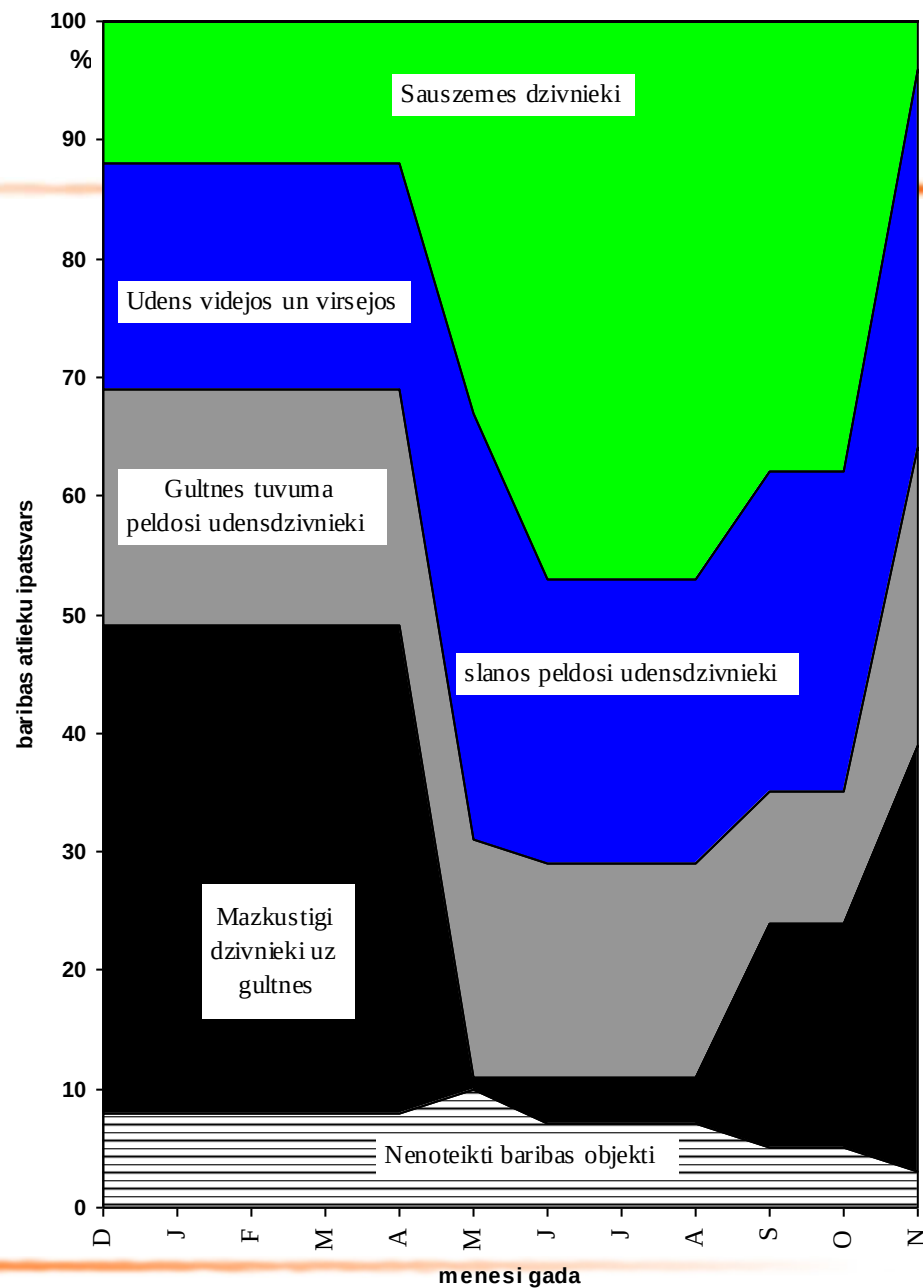

Patērēto zivju izmēri

(Ozoliņš, 1999; Dukule-Jakušenoka, nepubl.)

Dzīvotne: barības ieguves vietas

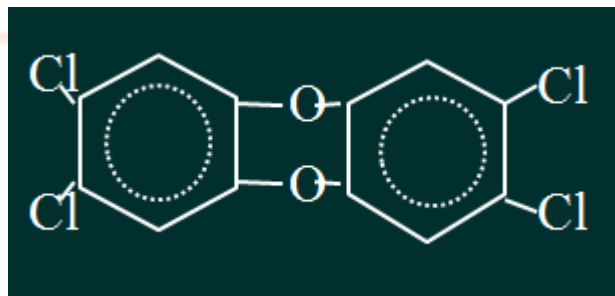
Barības ieguves vietas Latvijas mazajās upēs

Foto Jānis Ozoliņš

Latvijas vides aizsardzības fonda finansēts projekts «Eirāzijas ūdra *Lutra lutra* aizsardzības plāna izstrāde» (Nr 1-20/116)

Polihlorbifenili PCB

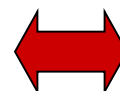

- Vairāk nekā 200 savienojumu.
- Plaši izmantoja 1950.-60. gados.
- 1966. gadā atzina par kaitīgiem.
- 1976. gadā Eiropas valstīs sāka ierobežot izmantošanu.
- Izplatās ar gaisa piesārņojumu.
- Ķīmiski stabils un šķīst taukos.
- Strauji uzkrājas saldūdens biocenozēs.
- Traucē olbaltumvielu sintēzi molekulārā līmenī.
- Kavē augšanu un izsauc neauglību.

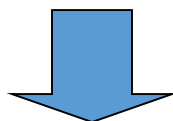
Piesārņojuma ietekmes vērtējums

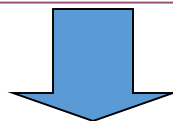
Bīstamā PCB deva diennaktī:
26 μ g (Macdonald, Mason 1992)

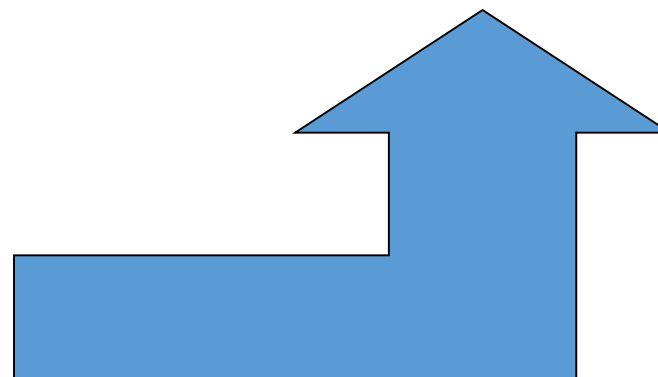
Maksimāli
iespējamā PCB
diennakts deva
Latvijā: 3,3 μ g

Augstākā PCB koncentrācija
ūдру barībā Latvijā: 2,2 μ g/kg
varžu dzīvsvāra

Maksimāli iespējamais
apēsto varžu daudzums
diennaktī: 1,5 kg

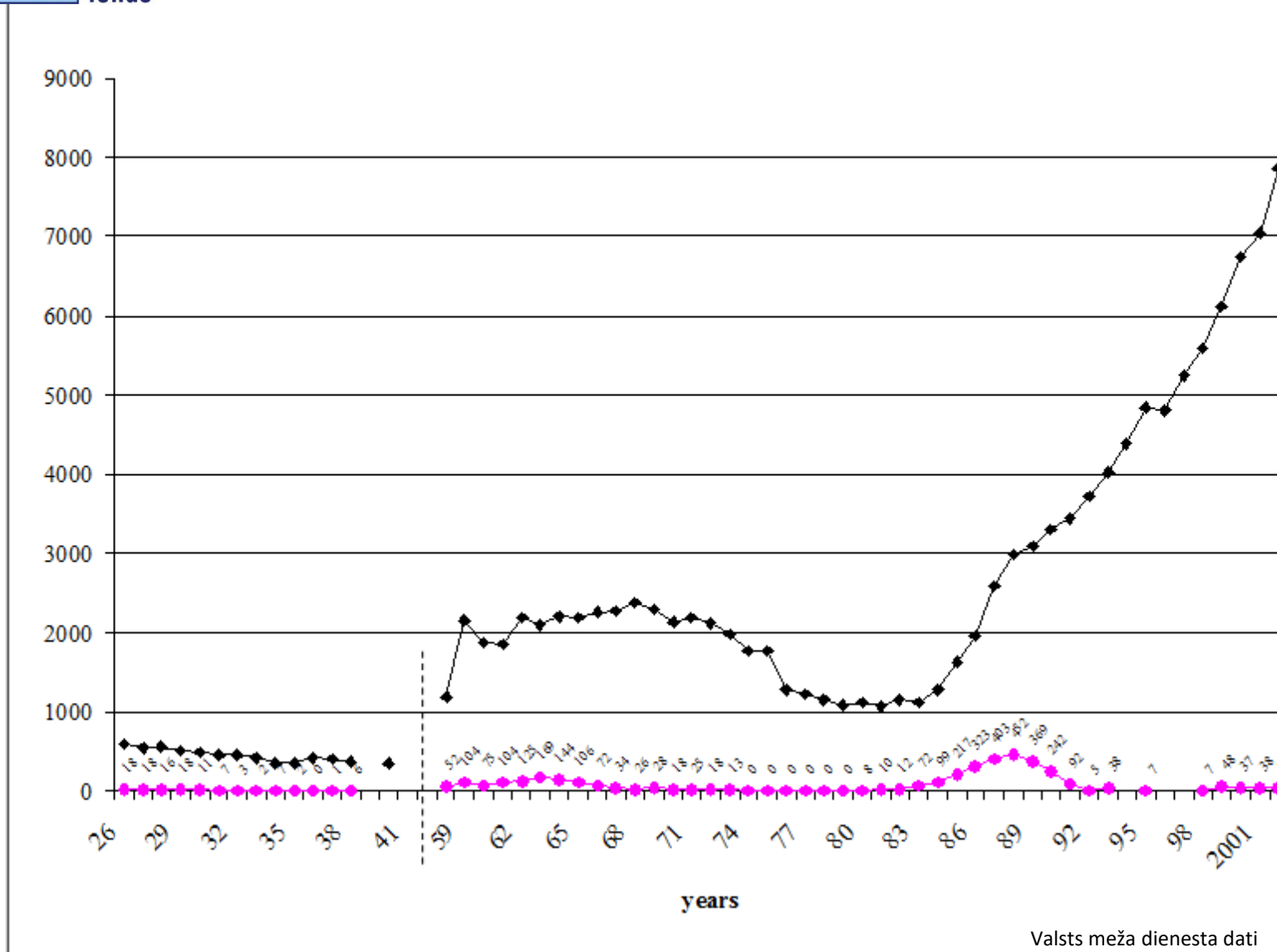
Atrastas 8 parazītisko tārpu sugas: 1 cestode, 1 trematode, 5 nematodes un 1 kāšgalvis. Pārbaudot 13 ūdrus, 5 sugas atrastas iekšējos orgānos: trematode *Eupariphium inerme* un 4 nematodes *Capillaria putorii*, *Rictularia affinis*, *Strongyloides martis* un *Globocephalus* sp. Viena nematožu suga *Physaloptera sibirica*, cestode un kāšgalvis (genus *Pseudoacanthocephalus*) atrasti ekskrementos.

Vismanis, K., Ozoliņš, J. 2002. Preliminary data on parasites of European otter (*Lutra lutra*) in Latvia. *Proc. VIIth International Otter Colloquium 1998*, Dulfer, R., Conroy, J.H., Nel, J., Gutleb, A.C. (eds.), IUCN OSG Bull. 19A: 374-378.

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Oficiālā uzskaite Latvijā (pārtraukta ar 2007. gadu)

SAP izstrādē mēs vadāmies pēc:

3. pielikums

Dabas aizsardzības pārvaldes

2015. gada 25. februāra rīkojumam Nr.1.1/15/2015 – P

Nosacījumi sugas (sugu grupas) aizsardzības plāna noformējumam, struktūrai un nodaļu saturam

Foster-Turley P., S. Macdonald, C. Mason (eds.) 1990.

Otters: an action plan for their conservation.

IUCN/SSC Otter Specialist Group.

Broadview, Illinois: Kelyvn Press

Saglabāt Latvijas ūdru populāciju labvēlīgā aizsardzības stāvoklī, nodrošināt augstu vides bioloģisko ietilpību un sugas dabiskās ekoloģiskās funkcijas ekosistēmās.

Populāciju stāvokli vērtē pēc izplatības, indivīdu skaita un biotopu daudzuma.

1. Monitoringa turpināšana un pilnveidošana

- IUCN OSG apstiprināta standartmetode
- Neletālas monitoringa metodes: pēdas, fotolamatas, DNS izdalīšana no ekskrementiem u.c.

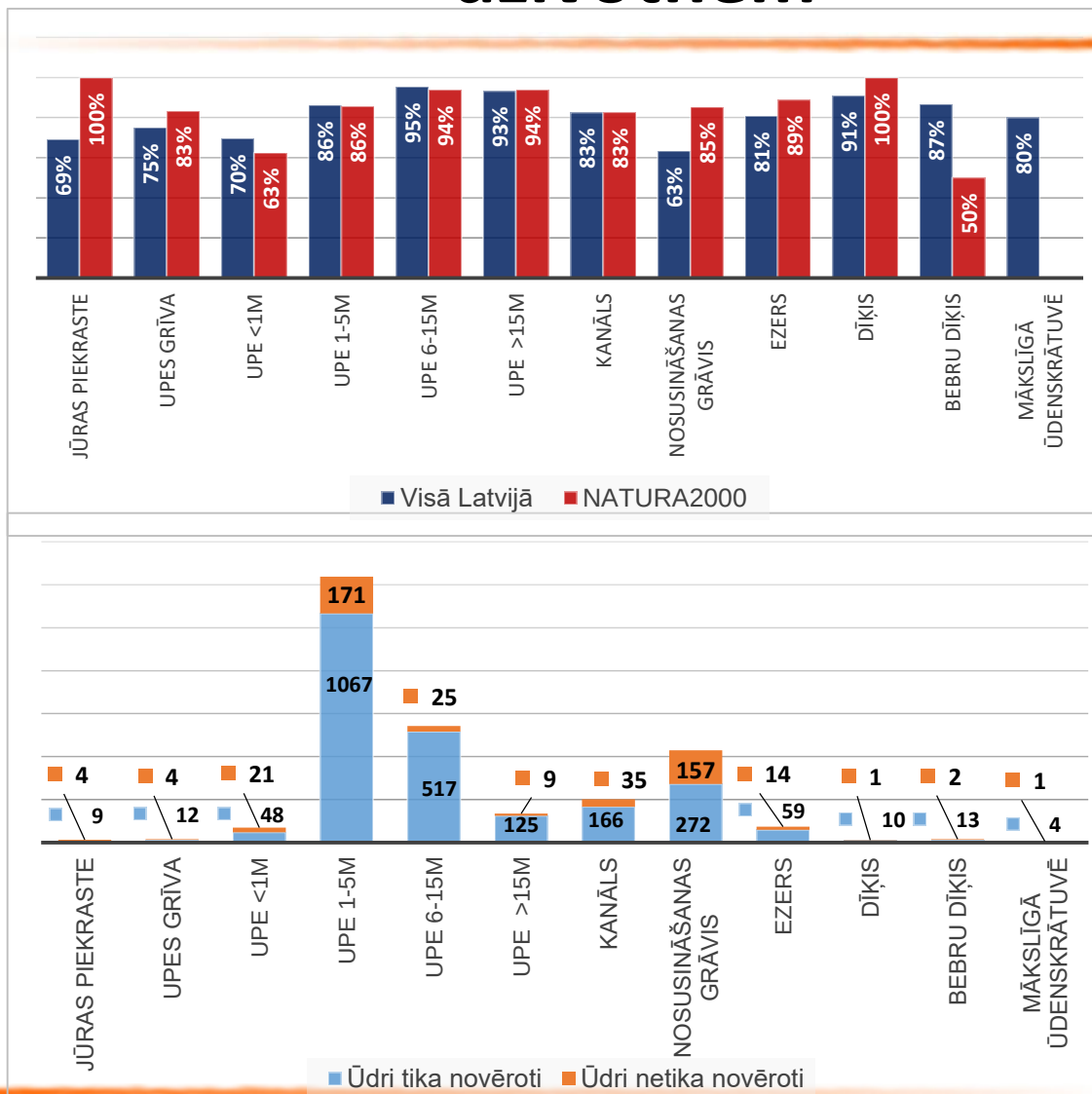
Reuther C., Dolch D., Green R. et al. 2000. Surveying and Monitoring Distribution and Population Trends of the Eurasian Otter (*Lutra lutra*): Guidelines and Evaluation of the Standard Method for Surveys as recommended by the European Section of the IUCN/SSC Otter Specialist Group. – Habitat, Arbeitsberichte der Aktion Fischotterschutz e.V., 12: 148 pp.

Pazīmju pārbaudes vietas

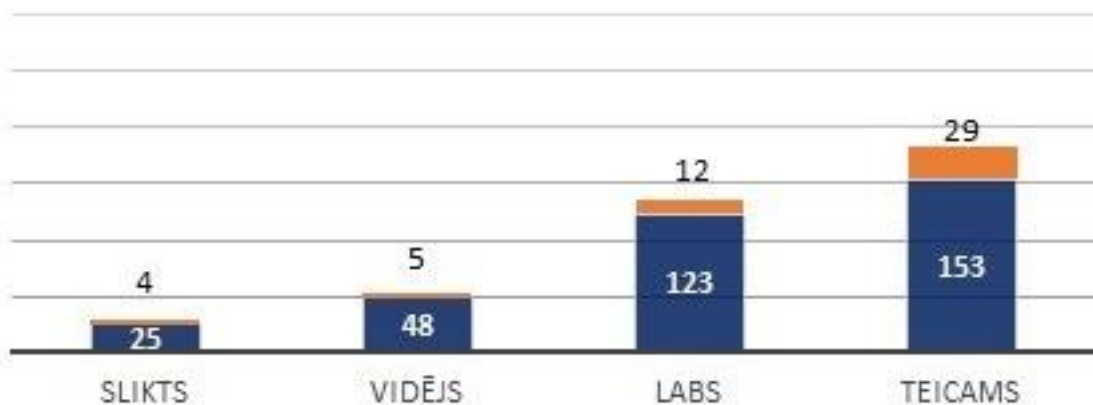
Foto Karīna Dukule-Jakušenoka

Vietu apdzīvotības rezultāti pa dzīvotnēm

Vietu apdzīvotības rezultāti pa dzīvotnēm

Ūdru klātbūtne pārbaudīta 92 NATURA2000 teritorijās. Kopējais apsekoto vietu skaits tajās ir 403. Ūdru darbības pēdas tika atrastas 89 teritorijās

Ūdru monitoringa vietu sadalījums pēc biotopa stāvokļa NATURA 2000 teritoriju apsekošanas vietās.

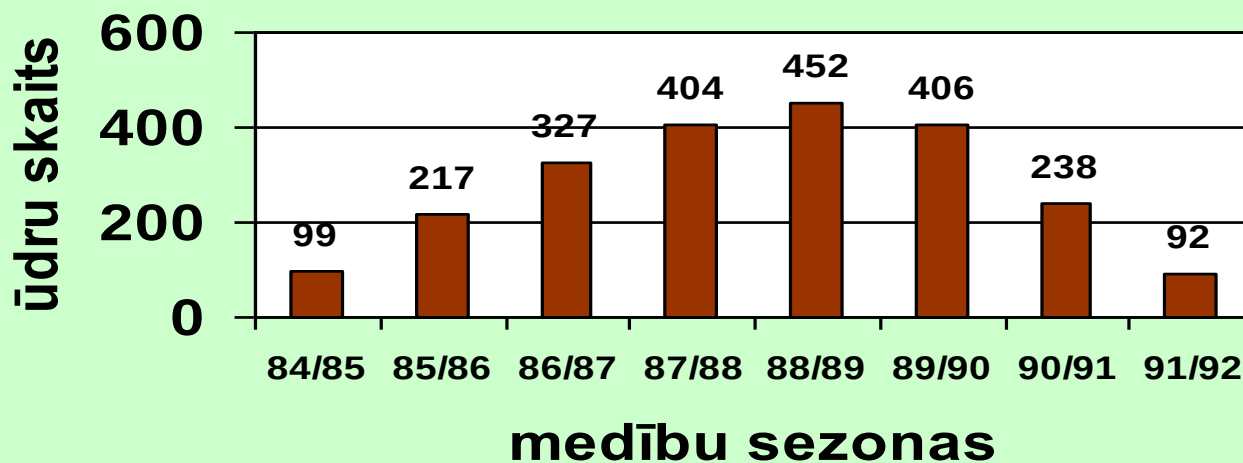
Foto Karīna Dukule-Jakušenoka

2. Ūdrus apdraudošo faktoru mazināšana

Foto Jānis Ozoliņš

**Bebu
medības
un ūdri**

Ūdri un bebru medības pavasarī

Foto Jānis Ozoliņš

3. Ar postījumiem saistīto konfliktu risinājums

- prioritāri – postījumu riska paredzēšana, uzsākot vai paplašinot pret postījumiem «jutīgo» saimniecisko nozari
- atbalsts aizsardzības pasākumu veikšanai
- cietušajam viegli saprotama rīcība postījumu rašanās gadījumā *

* *t. sk. maksimāli kvalificēta postījumu nodarītāja (sugas) identificēšana*

Ministru kabineta noteikumi Nr. 353

Rīgā 2016. gada 7. jūnijā (prot. Nr. 28 23. §)

**Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to
zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo
nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem
būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu
prasības postījumu novēršanai**

*Izdoti saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma
4. panta 6. punktu*

3. Zaudējumus nosaka, ja:

.....

**3.5. postījumus akvakultūrai nodara būtiskākās zivjēdāju putnu sugas –
gārņi (zivju gārnis (*Ardea cinerea*) vai..., kā arī ūdrs (*Lutra lutra*).**

30.2. attiecībā uz ūdra nodarītajiem zaudējumiem:

$Z = 0,05 \times D_{\min} \times P$, kur

Z – zaudējumu apmērs (*euro*);

D_{min} – valstī noteiktā minimālā mēnešalga (*euro*);

P – to zivju dīķu kopplatība (ha), kuros nodarīti postījumi.

EK regulas Nr.717/2014 3.panta 2.punkts noteic, ka “kopējais *de minimis* atbalsts, ko viena dalībvalsts piešķirusi vienam vienotam uzņēmumam zvejniecības un akvakultūras nozarē, jebkurā triju fiskālo gadu periodā nepārsniedz EUR 30 000.” MK noteikumu Nr.558 8.punkts noteic, ka *de minimis* atbalsta apmērs nedrīkst pārsniegt Komisijas regulas Nr.717/2014 3. panta 2. un 3.punktā noteikto summu.

Kopš noteikumu spēkā stāšanās ir pieņemti 7 lēmumi, kuros konstatēti ūdru nodarītie zaudējumi.

Kopējā konstatētā ūdru nodarīto postījumu summa ir EUR 30 885,58

4. CITES prasību izpildes nodrošināšana un stingrāka uzraudzība

Svarīgi kontekstā ar iespēju legalizēt nejauši nogalinātu indivīdu

5. Sabiedrības informēšana, izglītība

Par ūdriem daudz pozitīvisma piemēru

6. Starptautiskā sadarbība

Foto VMD arhīvs

The Otter Specialist Group (OSG) was founded in 1974 and is part of World Conservation (IUCN) Species Survival Commission (SSC). The aims of the Group, as set out by IUCN, are to:

- Provide leadership for the conservation of all otter species (Lutrinae).
- Determine and review on a continuing basis the status and needs of otters, and promote the implementation of necessary research, conservation and management programmes by appropriate organisations and governments.
- Make known the status and conservation needs of otters, and promote the wise management of otter species.

Paldies par uzmanību!

Foto Jānis Ozoliņš